Coğrafyamızdaki ilk komünist durak: TKP

A G Yayınları
Broşür Dizisi: 4
Coğrafyamızdaki ilk
Komünist Durak: TKP

İÇİNDEKİLER:

-TKP ve Kemalizm	5
-TKP ve Devrim	15
-TKP ve Kürt Ulusal Sorunu	23
-TKP ve Komünistlerin Birliği	27
-TKP ve Sınıf	32

Coğrafyamızdaki ilk Komünist Durak: TKP

Bundan 83 yıl önce kurulan Türkiye Komünist Partisi (TKP) coğrafyamızdaki ilk Komünist partisi olması itibarıyla geleneğimizin dün'ünü ifade etmektedir. Dün, basit bir yaşanmışlık, tarih anlatımı ve/veya tarih yorumu değil, yaşanmış deneyimlerin sentezlenmesi ve bunlardan gerekli dersleri çıkararak mücadelenin önünün açılması olarak anlaşılmalıdır. Bu nedenle Komünistler kendilerini, "dün, bugün, yarın" diyalektiği üzerinden tanımlarlar/ konumlandırırlar. Bugün: dünyanın, bölgenin ve devrim iddiasında bulunulan ülkenin içinde bulunduğu ilişki ve çelişkiler; bu çelişkilerin sınıfı, devrimci hareketi nasıl etkilediğini ortaya koyarak buna uygun hareket edilmesidir. Yarın; dünden ve bugünden hareket ederek gelecekte yapmak istenilenin şekillendirilmesi ve kazanılması uğruna mücadele etmektir.

Yaşadığımız coğrafyanın komünistleri olarak dün'ümüzün bir bölümünü -TKP'yi- değerlendirirken amacımız akademik bir değerlendirme/ çalışma yapmak değil, coğrafyamızdaki ilk komünist deneyimi değerlendirerek, geleneğimizin önümüzü aydınlatmada bir ışık olmasını sağlamaktır.

Türkiye'de komünizm adına ortaya çıktıklarını belirten hareketlerin büyük bir kısmının TKP değerlendirmeleri/ yaklaşımları sorunludur; TKP sürecini bütünsellikten ve nesnellikten kopartarak yapmaktadırlar. Bunların Bir kısmı tarihlerini TKP ile başlatmalarına karşın, genel geçer, beylik lafların ötesinde bir şey söylememekte; bir kısmı geçen uzun yıllara karşın sanki TKP'de önemli bir değişiklik

yaşanmamış gibi toptancı değerlendirmeler -olumlu ya da olumsuz- yapmaktadır. Oysa TKP, ne toptan kabul, ne toptan reddedilebilecek bir harekettir. Resmi anlamda varlığını 60 yıl sürdüren bu hareket ne ideolojik, ne politik ne de örgütsel bazda sürekliliğini sağlayamamışır.

TKP, enternasyonalist bir parti olarak kurulmuştur. 83 yıl sonrasında bile dar ulusalcılık eksenini/perspektifini aşamayan devrimci örgütler oluşurken kendini uluslararası proletarya mücadelesinin bir parçası olarak kurulması ve buna uygun konumlanması kavrayışın ileri boyutuyla açıklanabilir.

TKP'nin Komünist partisini kurma ve komünistlerin birliği noktasındaki yaklaşımı yaşadığımız süreçteki örgütlenmelerden oldukça ileriyi temsil etmektedir. Neredeyse her grubun kendini tek Komünist örgüt, hareket, parti olarak nitelediği bir dönemde 85 yıl öncesinde, çalışmaların yürütüldüğü, yürütüleceği bölgelerden gelecek delegelerle Komünist partisinin kurulacağının belirtilmesi/ hedeflenmesi ve adım adım buna doğru yürünmesi önemli bir derstir. Aynı şekilde yıllara sığacak 'ideolojik mücadele', 'birbirini tanıma' düşüncelerinin ayyuka çıktığı günümüzün tersine program ve tüzük noktasında anlaşarak sürecin ihtiyaçlarını karşılayacak bir partinin kurulması, ideolojik farklılıkların bu yapı içinde ortak hareket etmeyi kaldırmaması koşuluyla hareket etmesi önemlidir.

TKP, Türkiye proletaryasının günümüzle karşılaştırılamayacak düzeydeki zayıflığına karşın proletaryayı temel almış, proletaryayı örgütlemek noktasında tüm güçlerini seferber etmiştir. Bu noktada önemli başarılar da sağlamıştır. Ve rahatlıkla şunu söyleyebiliriz: günümüzün devrimci hareketleriyle kıyaslanmayacak düzeyde sınıf içinde olmuş, sınıfı örgütlemiştir. Sınıf perspektifi ve ısrarlı sınıf çalışması, dönemin proletaryası içinde azımsanmaması gereken bir güç haline getirmiştir. Sınıf perspektifi, sınıfa yönelme, sınıf içinde parti çalışması (hücre çalışması)... gibi noktalarda günümüz yapılarının yaklaşımlarından daha ileri bir noktayı ifade etmektedir.

Bu olumluluklarına karşın TKP'nin devrim stratejisi, Kemalizme bakış açısı, ulusal soruna bakış açısı... sorunludur.

TKP yazınında çok net olarak tanımlanmasa da serbest rekabetçi kapitalizm döneminin devrim stratejisi anlayışını görmek mümkün. Dönemin konjoktürel etkisiyle de (SB'nin durumu) 'misak-ı milli'nin

bir kısmında egemen olan Kemalist burjuva diktatörlüğüne karşı sağlıklı bir perspektifte almamıştır. Bağımsız politik bir güç olarak Kemalist burjuvaziyle birleşmese de ona verdiği destek iktidar perspektifinde sis perdesinin oluşmasına neden olmuştur.

Öte yanda TKP, Kürt ulusal sorunu konusunda bütünlüklü ve sağlıklı bir perspektif üretememiştir. İsmail Hakkı'nın 3. Enternasyonalin 2. kongresinde dile getirdiği tok yaklaşımına karşın, TKP'nin 1. programında çözümü "federasyon"la sınırlaması; Kürt ulusal gerçeğini tok bir tarzda dillendirmemesi bir eksiklik olarak görülmelidir. Sınırları netleşmemiş bir ülkenin KP'si olarak bu eksikliği bir noktaya kadar anlamak mümkün olsa da, Lozan sonrasında izlenen politikayı kabul etmek ve/veya mazur görmek mümkün görülmüyor. TKP 2. programında ulusların KKTH ilkesi ortaya konulmasına karşın, pratik bir sorun olarak ortaya çıkan Kürt ayaklanmaları konusunda sosyal şoven konuma düşmüştür.

TKP'nin Kemalizme bakış açısı da sorunludur. Bu bakış açısı sonuçta 15 MK üyesinin hayatına mal olmuştur. Daha kuruluşunun beşinci ayında gündeme gelen bu yıkım kapanması güç bir yaraya dönüşmüştür.

Tarihsel bir gerçek olarak ortaya çıkan TKP, tüm eksikliklerine, zaaflarına rağmen döneminin işçi sınıfının birikimini örgütlü tarzda temsil eden en ileri halkayı oluşturmaktadır. Politik olarak bu ana noktayı gözden kaçıranlar, bizlere sadece köksüzlüğü/köksüzlüklerini anlatırlar. Ama bilinmelidir ki, tarihi keyfi olarak kendileriyle başlatanların yarını olmayacaktır.

TKP Ve Kemalizm

TKP ve Kemalizm ilişkilerinin açığa çıkartılıp doğru bir temelde netleştirilmesi, komünistler açısından büyük bir önem taşımaktadır. Zira Kemalizm, Türkiye'de bugüne kadar komünizm adına çıkan hareketlerin tamamına yakınını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemiştir. Bu etkileşim ya Kemalizm'in komünist hareketin ittifak gücü olarak görülmesi ya da ulusal soruna bakışta kendini göstermiştir.

Kemalizm'in ve genel anlamda burjuva ulusal kurtuluş hareketlerin

Komünistlerin ittifak gücü olup olmayacağı sorunu, gerek TKP'nin ilk çıkışı ve gerekse sonraki süreçleri ile gerekse de Komünist Enternasyonal'de yoğun olarak tartışılan sorunların başında yer almıştır.

Komünist Enternasyonale üye bir parti olarak doğan TKP, Komünist Enternasyonalin ve SB'nin Kemalist burjuvaziye olan ihtiyacını görmekteydi. Dünya devrimin gerilediği bir koşulda Kemalist burjuvazinin iktidara gelmesi ve ayakta kalması, kazanılmış bir devrimin (Sovyet devrimi) ayakta tutulabilmesi açısından büyük bir önem taşıyor ve emperyalist ablukanın çevrelediği SB'nin güney sınırlarının önemli bir bölümünün kısmen güvence altına alınması anlamına geliyordu. TKP bu durumun farkındaydı ve Enternasyonal bir parti olarak buna uygun davranıyordu.

Şüphesiz ki, Komünist Enternasyonal de, Kemalist hareketin desteklenmesini istiyordu. Öncelikle ilkesel açıdan demokratik burjuva hareketlerin ulusal devrimci konumda olmaları halinde desteklenmelerini istiyordu. Yani şartlı bir destek. İkinci olarak güncel politika açısından da Kemalist hareketin desteklenmesini istiyordu. (SB'nin içinde bulunduğu koşullar nedeniyle.)

Komünist Enternasyonalin 2. kongresi demokratik burjuva hareketleri karşısındaki ilkesel tutumunu TKP kongresinin hemen öncesinde netleştirmişti. Komünist Enternasyonalin 2. kongresinde Lenin'in bir konuşması ve Hint'li komünist Roy'un tezleri tartışılmıştı. Lenin, *"... geri kalmış ülkelerde demokratik burjuva hareketi sorununun önemine özellikle parmak basmak isterim. Aramızda bazı görüş ayrılıkları doğuran sorundur bu. Komünist Enternasyonalin ve komünist partilerinin geri kalmış ülkelerde demokratik burjuva hareketi desteklemeleri gerektiğini söylemenin ilke olarak ve teoride doğru olup olmadığını tartıştık. Tartışmanın sonunda oy birliği ile 'burjuva demokratik' hareket yerine ulusal devrimci hareketten söz etme kararına vardık. Hiç şüphe yok ki her ulusal hareket ancak bir demokratik burjuva hareketi olabilir. Çünkü geri kalmış ülkelerde nüfusun büyük çoğunluğu burjuva kapitalist ilişkileri temsil eden köylülerdir. Bu geri kalmış ülkelerde proletarya partilerinin kurulmaları gerçekten mümkün olsa bile köylü hareketiyle kesin ilişkiler kurulmadan ve köylü hareketini etkin bir biçimde*

desteklemeden komünist taktikleri ve komünist politika izleyebileceklerini sanmak düşe kapılmaktır. ***Biz komünistler olarak sömürgelerde burjuva kurtuluş hareketlerini ancak gerçekten devrimci bir ruhla eğitip örgütlenmemize engel olmadıkları takdirde desteklemeliyiz, destekleyeceğiz"*** (vurgular bizim) demektedir. (1)

Bir başka yerde de; *"Komünist Enternasyonalin, sömürgelerle geri ülkelerdeki ulusal burjuva demokratik hareketleri bir koşulla desteklemelidir. O koşul şudur: bu ülkelerdeki komünistliği yalnızca sözde kalmayacak olan gelecekteki proleter partilerin öğeleri birlikte ortaya çıkarılacak ve kendi özel amaçlarını, yani kendi ulusları içindeki burjuva demokratik hareketlerle savaşım amaçlarını anlayacak biçimde yetiştirilmiş olacaktır.* ***Komünist Enternasyonal, sömürge ve geri ülkelerdeki burjuva demokrasisi ile geçici bir ittifaka girmeli, ancak onlarla kaynaşmamalı, henüz ilk adımlarını atıyor olsa bile proleter hareketin bağımsızlığını kesinlikle yeğ tutmalıdır.***"(2)(vurgular bizim)

Aynı şekilde Roy'un tezlerinde *" 11. Geri kalmış ataerkil köylü nitelikteki uluslara ilişkin olarak şunlar göz önünde bulundurmalıdır:*

a- Bütün komünist partileri bu tür ülkelerdeki devrimci kurtuluş hareketlerini fiilen desteklemelidir; desteğin biçimini söz konusu ülkelerdeki komünistlerle tartışılmalıdır; ve eylemle yükümlülüğü ilk elde bu ülkenin bağlı olduğu metropol ülkenin işçilerine düşer." (3)

Tamamlayıcı tezlerde de:

"...Yabancı egemenlik iktisadi güçlerin özgürce gelişmesini köstekler. Bu nedenle bu egemenliğin yıkılması, sömürgelerdeki devrimin ilk adımıdır; bu nedenle sömürgelerde yabancı egemenliğin yıkılması için yürütülen mücadeleye verilen destek, yerli burjuvazinin milliyetçi hareketine sunulan bir destek değil, kendisi de ezilen proletaryanın önündeki yolun açılması demektir."(4)

---

(1)Lenin'in KE'in 2. kongresinde Ulusal Sorunu ve sömürgeler üzerine konuşması, Lenin Döneminde KE, cilt 1, s, 206)

(2)Lenin, Ulusal Sorun ve ulusal Kurtuluş Hareketleri, s, 392

(3) Lenin Döneminde Komünist Enternasyonal, cilt 1, s, 211-212

(4) Lenin Döneminde KE, cilt 1, s. 214-215

Burada altı çizilmesi gereken temel nokta, Komünist Enternasyonalin ilkesel yaklaşımlarda belirlediği çerçevenin, ulusal devrimci hareketlerin komünistlere karşı tutumu üzerinden tanımlanmasıdır. Bu, gerisine düşülmemesi gereken ana halkadır.

Kemalizm'in komünist harekete yaklaşımı baştan itibaren bütüncül ve düşmancadır. Ekim devriminin Türkiye'deki emekçiler ve aydınlar üzerindeki etkisinin yarattığı korku, sınıf bilinçli burjuvazinin temkinli ve kurnazca davranmasını gündeme getirmiştir. Bir yandan rakip sınıfın temsilcilerini (komünistleri) baskı ve yok etme hareketleriyle sindirmeye çalışırken öte yanda oluşan sempatiyi sistem içine çekmek noktasında sahte bir komünist partisi oluşturmuştur. Zaman zaman SB'den yardım alabilmek noktasında komünist hareketi bir araç olarak düşündüyse de esas olarak kovuşturmak ve yok etmek üzerinde kurulu politikası hiç değişmemiştir. Kuruluş öncesi TKP belgeleri, 15'lerin katledilmesi ve sonraki yıllarda yapılan açıklamalar bunun açık göstergesidir.

TKP, 1920 Temmuz'unda yayımladığı beyannamesinde buna dikkat çekerek şöyle der *"Fakat burjuva elinde bulunan bu hükümet de iğfal siyasetini elden bırakmadı. Burjuvaların tahtı tesirinde milliyetperverlikten uzaklaşmadığı gibi Rusya'daki cereyanı alkışlamaktan fariğ olamadı. Milliyetperverlikten ayrılmadığını, aylardan beri idareyi muhafaza etmekle ve bilhassa komünizm cereyanlarına fiili müdahalelerle ispat ettiği gibi iğfal siyasetini de elden bırakmadığı da Rusya Sovyet hükümetine ve hatta 3. beynelmilel kongreyi maskeli milliyetperver siyasetçileri murahhas olarak göndermekle ispat etti..."* (1) denilmektedir. Bu bildirinin yayımlanmasından 6 ay sonra TKP merkez komitesinden başta Genel başkan ve genel sekreter olmak üzere 15 üyesi katledilir.

Ancak baskı politikası bu süreçle de sınırlı kalmaz: TKP delegesi Sadrettin Celal'in 19 Kasım 1922 yılında KE'in 4. kongresinde söyledikleri konuya daha da açıklık getiriyor. Sadrettin Celal şöyle diyor: *"Yoldaşlar, Ankara'daki komünistlerin kitle halinde tutuklandıklarını ve İstanbul'daki Türkiye İşçi Birliğinin dağıtıldığını gazetelerden okumuşsunuzdur. (...) TKP, kurulmasına işçi ve*

---

(1)(Türkiye'de Sol Akımlar s, 255)

köylülerin ön ayak oldukları burjuva milliyetçi hükümetin emekçi kitlelerin hayati çıkarlarına karşı bir tutum takındığı bir zamanda kurulmuştu. Onun için TKP kurulduğu zaman, kendisini iki düşmanla karşı karşıya buldu: emperyalizm ve burjuva milliyetçiliği. Parti en büyük düşman olan emperyalizmle olan mücadeleyi dünya ölçüsünde önemli sayarak, emperyalizme karşı savaştığı sürece hükümeti desteklemeye karar verdi; bir yandan işçi ve köylüler için demokratik reformların yapılmasını istedi ve onları örgütlemeye çalıştı. Bu kararlar; ikinci kongrenin ulusal ve sömürge sorunları hakkında kabul ettiği tezlere uygundu. Parti kuruluşundan bugüne dek bu politikayı değiştirmemiştir. Bunun kanıtı olarak partinin orduyla, işçi ve köylülere seslendiği ve onları kesin zafer için mücadele çağırdığı bildiriyi gösterebilirim.(...) (1)

"Gördüğünüz gibi, Ankara hükümeti kendini kapitalizmin proletaryaya ve komünistlere karşı genel saldırısının dışında tutmamıştır.(...) Mustafa Kemal hükümeti toplu tutuklamalar yaparken hapsedilen yoldaşlarımızı Sovyet Rusya hesabına casusluk etmekle ve dolayısıyla vatana ihanetle suçlamıştır... (vurgular bizim)200'den fazla yoldaş tutuklanmış bulunmaktadır; İstanbul'da bile Türk İşçiler Birliği kapatılmıştır ve komünistler kovuşturulmaktadır..." (2)

Aynı konuşmanın sonu şöyle bitiyor: *"Yoldaşlar şimdi söylediklerimden görebileceğiniz üzere* ***TKP ve İstanbul Parti örgütü, Komünist Enternasyonalin talimatlarına uymuşlar ve ulusal kurtuluş hareketini her zaman desteklemişlerdir. Genel durumu göz önünde tutarak, çabalarının çoğunu proletaryanın örgütlenmesine ve eğitilmesine harcamışlar, genel işçi kitleleri yararına demokratik reformlar yapılmasını istemişlerdir. Fakat burjuva milliyetçi hükümet sürekli olarak partiye baskı yapmıştır; bugün de hükümetin devrimci komünist hareketini silip süpürme kararlılığına tanık oluyoruz."*** *(vurgular bizim)(3)*

Görülebileceği gibi Kemalist burjuvazinin komünist harekete

---

(1)Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar, 1908-1925 s. 508, BDS Yayınları, 2. baskı.
(2)Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar, 1908-1925 s. 510 ,BDS Yayınları, 2. baskı.
(1) Mete Tunçay,Türkiye'de Sol Akımlar, 1908-1925 s. 510 ,BDS Yayınları 2. baskı.

yaklaşımı temelde hiç değişmemiştir.

Oysa TKP'nin Kemalist harekete yaklaşımı aynı şekilde sınıf bilinçli tarzda olmamıştır.

TKP'nin Kemalizm'e bakış açısı, -sadece- Komünist Enternasyonale bağlanmayacak kadar iyimserdir. Bu iyimserliği üyelerinin konuşmaları ve ülkeye dönüş kararında görebiliriz.

Örneğin, Komünist Enternasyonalin 2. kongresine TKP adına katılan delegelerden İsmail Hakkı'nın yaptığı bir konuşma dikkat çekici. İsmail Hakkı konuşmasında *"şimdi demokratik partilerin önderlik ettiği Anadolu hükümeti, Türkiye'nin Antanta tarafından uğratıldığı hayasız sömürüye en iyi cevaptır. Bütün Antanta düşmanı güçleri çevresinde toplayan ve emperyalizme karşı öteden beri nefret duygularıyla dolup taşan Anadolu'daki devrimci hükümet, şimdi Avrupa emperyalizmine karşı bir savaşıma girişmeye hazırlanmaktadır"* (1) bu konuşma iyimserliğin ifadesi bir konuşmadır.

Aynı şekilde TKP merkezinin toplu ve açık tarzda ülkeye gelişi de, aynı iyimserliğin ifadesidir. TKP, gönderdiği temsilcinin (Süleyman Sami) Mustafa Kemal'le görüşmesinden sonra ülkeye dönüş kararı alınmıştır. Yapılan görüşmede Mustafa Kemal, Komünistleri, oluşturulan *("BMM.'inde sol koltukları işgal ve Türkiye işçi ve çiftçilerinin haklarını müdaafa için"* (2) görmek istidiğini, ama faaliyetlerinin de yasal mevzuata uygun hale getirmelerini istemiştir/uyarmıştır. Görüşmede TKP temsilcisi Süleyman Sami, M. Kemal'e, programlarında değiştirilmesini istediği yerlerin olup olmadığını sormuştur. Bunun yanısıra Mustafa Suphi'nin 1921'in ilk günlerinde Mustafa Kemal'e yazdığı mektupta *"...her hususta memleket kanunlarının* ***varageldiği müsaadeler dahilinde görev yapmada birlik olarak hareket e(tmekten)derek ...****"* (vurgular bizim) bahsetmektedir. Eldeki bu veriler TKP'nin işçi ve köylülerin haklarını savunmak ve yasal çerçevede faaliyette bulunmak doğrultusunda ülkeye dönüş kararı aldığını göstermektedir. 1924'te Faruk'un yaptığı konuşma da bu eksendeydi. Faruk konuşmasında şunları belirtir:

---

(1) Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar, 1908-1925 s. 510, BDS Yayınları 2. baskı. s, 208

(2) Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar, 1908-1925 s. 354, BDS Yayınları 2. baskı.

"...ilk önce Mustafa Suphi yoldaş şehit düştü. O, legal bir parti olarak faaliyet yürütmemizin mümkün olduğu görüşündeydi. Bu görüş onun ve on dört yoldaşın hayatına mal oldu..." (1) Bununla bağlantılı olarak dönüş de baştan itibaren Kazım Karabekir ve Mustafa Kemal'e bildirilmiştir.

Böylesi bir dönüş kararına en başta Merkez Komitesinden itiraz gelir. İtiraz edenler esas olarak toptan ve açık değil, küçük gruplar halinde ikişer üçer ve gizlice dönülmesi gerektiği üzerinde durmuşlardır. İtiraz edenlerden Süleyman Nuri daha sonraları bununla ilgili olarak *"kafi derecede muannidane teşebbüste bulunmadığı"(yeterli derecede diretmediği)* için kendini eleştirirken, karar ve uygulamalardan ötürü asıl *"Şarklara has diktatörlük zihniyetine kapılarak"(2)* hareket ettiği için Mustafa Suphi'yi eleştirir.

Tüm bunların yanı sıra böylesine önemli bir karar için ülkedeki komitelerden gerekli raporların alınması ve geri dönüşün bu örgütlü duruş üzerinden sağlanması beklenmeliydi. Oysa, bunun yapıldığına ilişkin en ufak bir veriye rastlayamı-yoruz. Dönüş kararıyla ilgili tüm veriler Mustafa Kemal ve Kazım Karabekir'le yapılan görüşmeler sonrasında alındığını göstermektedir.

TKP merkezinin bu dönüşünü SBKP'de erken bulur. Doğu Halkları Propaganda ve İcra Şurası Genel Sekreteri E.D. Stasova, Süleyman Nuri'ye Kafkasya'da kalmasını ister. Aynı şekilde bir dönem Türkiye'de çalışmış Başkırt'lı devrimci/komünist Şerif Manatov, doğrudan Mustafa Suphi'yi uyarır. Mustafa Suphi'nin Mustafa kemal ile Kazım Karabekir'le haberleştiğini belirtmesi üzerine Şerif Manatov, *"Türk paşalarına güvenmemesi gerektiğini, Türk paşalarının sözüne inanmaya gelinmeyeceğini onların eski kurt olduklarını"* belirtir. Mustafa Suphi'nin Mustafa Kemal ve Kazım Karabekir'le ilgili kimi tereddütleri olsa da, sonuçta geliş kararını onlara bildirerek gelir.

Bu sonuca yol açan nedenleri nasıl açıklamalı? Sadece deneyimsizlikle açıklanabilir mi?

TKP'nin genç ve deneyimsiz bir parti olduğu söylenebilir. Hatta

---

(1) Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar, 1908-1925 s. 355, BDS Yayınları 2. baskı

(2) Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar, 1908-1925 s. 355, BDS Yayınları 2. baskı

daha ileri de gidilebilir: Ulusal Kurtuluş Hareketleri konusunda Komünist Enternasyonal de deneyimsizdir. Komünist Enternasyonal'in tartışmalarında bunu görmek mümkün. Lenin'in, Doğu'lu komünistlere *"bugüne kadar karşılamadığınız sorunlarla karşılaşacaksınız"* biçiminde uyarıları da var. Hatta Doğu'daki sorunların daha iyi anlaşılması noktasında, kısa raporların hazırlanmasını ve bu raporların Komünist Enternasyonal'de tartışılmasını istiyor. Öte yanda TKP'nin genç bir parti olması itibarıyla sınıf mücadelesinde yeterince pişmediği ve bundan kaynaklı olarak yeterli sınıf refleksi göstermediği de söylenebilir. Ancak, bu tarz bir gelişi sadece buna bağlamak olanaklı değildir.

Ya da sadece Mustafa Suphi'lerin SBKP ve Komünist Enternasyonal gibi bir gücü arkalarına almalarıyla açıklanabilir mi?

Mustafa Suphi'lerin Komünist Enternasyonal, SBKP ve SB gibi bir gücü arkalarında hissettiklerin kuşku duymuyoruz. Ancak dönüş kararını sadece bununla da açıklayamayız.

Biz bu nedenlerin yanında TKP'nin devrim perspektifi ve kadrolarının geldiği gelenekle de bağlantılı olduğunu düşünüyoruz. 'TKP ve devrim' bölümünde daha kapsamlı ortaya koyduğumuz gibi TKP, programında ortaya koyduğu gibi devrim sonrasında siyasal, sosyal ve ekonomik boyutta ne yapılması gerektiğini kapsamlı olarak ortaya koymuştur. Ama bunlara hangi yol ve yöntemlerle ulaşılacağı noktasında net bir düşünce ortaya koymaz. Yani strateji ve taktikler konusunda somut bir yaklaşıma sahip değildir.

Bunun yanı sıra TKP'nin kadrolarına baktığımızda büyük oranda ittihatçı gelenekten geldiklerini görürüz. Gelinen geleneğin burjuva kurtuluş hareketlerine ve bu anlamda Kemalizm'e bakış açılarının iyimserlikle süslendiğini söyleyebiliriz. Ülkeye geri dönüşte bu düzeyde ihtiyatsız yaklaşımda bu iki etkenin baskın olduğunu söyleyebiliriz.

****

Suphiler döneminde Kemalistler "misak-ı milli"de hakimiyetlerini kurabilmiş değillerdi; ülkenin en önemli merkezi olan İstanbul işgal altında bulunuyordu. Kemalistlerin "misak-ı milli"deki egemenlikleri kurdukları 1923'e kadar fiilen iki iktidar bulunuyordu. Bir tarafta

İstanbul'daki hükümet (aristokrasinin ve geri ilişkilerin hükümeti), öte tarafta Ankara'daki hükümet (burjuva hükümeti) bulunuyordu.

Kemalistlerin komünistlere yönelik katliamdan sonra, Komünist Enternasyonal, SBKP ve TKP'den politika değiştirmeleri beklenirken sanki bir şey olmamış gibi davranılmıştır.

TKP, kendi merkezini yok eden şiddetli saldırılara karşın Kemalizmi desteklemeye devam etmiştir. Desteğin boyutu öylesine bir hal alır ki sonuçta Komüntern'in 5. kongresinin 25. oturumunda (30 haziran 1924) Ukrayna delegesi D. Z. Manuilski yaptığı konuşmada TKP' yi ağır bir şekilde eleştiriyor. Manuilski şöyle diyor: *"gerçekte proletarya ile burjuvazinin sınıfsal işbirliği yapmalarını savunan Aydınlıkçı yoldaşlarımızın yanlışları yeni değildir"* demiştir. *"Eski Avusturya imparatorluğunu Ukraynalı sosyal demokratlarının ve Avrupa'nın Polonyalı sosyalistlerinin tutumunu hatırlayan herkes, Türk yoldaşlarımızın yanlışının köklerinin 2. Enternasyonalin bütün sosyal patriyotik ideolojisinde olduğunu anlayacaktır."*(1) Manuilski Türkiye'ye ilişkin sözleri şöyle devam ediyor: *"(...)Bununla birlikte, durumun apaçıklığına karşın, Türk yoldaşlarımız ciddi taktik hatalar işlemişlerdir. Örneğin TKP'nin yayın organı Aydınlıkta, Komünist Partisini, yabancı kapitalizme karşı ulusal kapitalizmin gelişmesini desteklemeye çağıran bazı makaleler çıktı. Bu noktada Türk yoldaşlarımız arasında bir zamanlar Rusya'da Struve'nin savunduğu(işçi sınıfı Rusya'da kapitalizmin gelişmesini desteklemeli, diyen) 'yasal Marksizm' görüşünde açık anlatımını bulan bir eğilim görüyoruz. Onun gibi, Türk yoldaşlarımızdan bazıları da, önceleri ülkelerindeki üretici güçlerin gelişmesinin çıkarlarını, kapitalizmin gelişmesinin çıkarlarıyla karıştırmak yönsemesinde göründüler"*ini(2) belirtti. Bu eleştirileri Komüntern'in 5. kongresinde 1 Temmuz 1924 tarihinde TKP adına Türkiye delegesi olarak katılan Faruk yanıtladı. "Yoldaş Manuilski'nin TKP ile ilgili düşünceleri doğru değildir. Böyle bir işbirliği eğilimi olmamıştır" diyerek eleştirilerin doğru olmadığını belirttikten sonra *"parti yalnızca , devrimini bitirmiş burjuvazinin verdiği savaşın ancak ikinci*

---

(1) Mete Tunçay Türkiye'de Sol Akımlar, BDS yayınları 2. baskı s. 559)

(2) Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar, BDS yayınları 2. baskı s. 559)

aşamasında , burjuvaziye karşı izlenmesi gereken yol konusunda bir an için duraksamıştı" (1)

Yani Faruk eleştiriyi önce reddetti, sonra kabul etti ve konuşmasının bundan sonraki paragrafında şunları söyleyerek açıklamasını yaptı.: *"yoldaşlar izninizle, bu eğilimin ortaya çıkışını ve ortadan kalkmasını kısaca açıklamak istiyorum. Emperyalizme ve gericiliğe savaş (saltanatın ve halifeliğin , feodal ayrıcalıkların ve bütün ortaçağ kurumlarının ortadan kaldırılması) anlaşmaların imzalanması veya saltanatın ilgası ve hilafetin kaldırıldığının ilan edilmesiyle sona ermedi."* (2)

TKP bu eleştirinin/suçlamanın altından hiçbir zaman kalkamadı. Böylece Mustafa Suphi döneminde yapılan çeşitli eksikler ve hatalar sonraki yıllarda bir çizgi haline getirildi.

Ancak hatalar zincirinin TKP ile bitmediğini belirtmek gerekir. Mustafa Suphi'lerin katledilmesinden sonra da Komünist Enternasyonal de ilkeli davranmamıştır. Gerek Sadrettin Celal'in 1922'deki konuşmasında dile getirdiği *"...TKP ve İstanbul Parti örgütü, Komünist Enternasyonalin talimatlarına uymuşlar ve ulusal kurtuluş hareketini her zaman desteklemişlerdir"* beyanatı ve gerekse de 1925'lerdeki şu yaklaşımı "Türk hükümeti, bir yandan da Türkiye proletaryasının, emekçi kitlelerinin partisi olan TK Partisini kovuşturuyor. Ne var ki bugün Türkiye'deki iktidara karşı izlenecek taktiği onun sırf bu özelliğine bakarak, yani komünistleri kovuşturmasına dayanarak belirlemek ağır hata olurdu. Türkiyeli yoldaşlar, Kemalist hükümetin devrimci kazançlarını sağlamlaştırmaya ve SSCB ile dostça ilişkiler kurmaya yönelik her adımını, bundan sonra da kararlılıkla ve tereddütsüzce desteklemelidirler..."(3)

Yazımızın başlarında belirtilen ilkenin nasıl değiştirildiğinin açık bir ifadesidir.

Kemalist devrimin, etrafı emperyalistlerle çevrilen genç Sovyet Devleti tarafından desteklenmesini anlasak da SBKP ve Komünist

(1) Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar, BDS yayınları 2. baskı s, 563)
(2) Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar, BDS yayınları 2. baskı s, 561
(3)(KE Dergisi, 1925, sayı 12, s 1238-1239'dan- Türkiye Komünist ve İşçi Hareketi, s, 135)

Enternasyonal'in yanlışlıklarını paylaşmanın doğru olmadığını belirtmek gerekir.

TKP ve Devrim

TKP'nin programına, yazınına ve yaptıklarına bakıldığında konumuzla ilgili iki önemli nokta dikkati çeker:

Birinci nokta, devrim sonrası yapılacaklarla ilgili kapsamlı, doyurucu ve bugünün bir çok programına göre daha ileriyi temsil ettiğini söyleyebiliriz. TKP, programında her şeyden önce bir toplumsal devrimi hedefliyor ve kapitalist sistem yerine komünizme kesintisiz şekilde evrilecek siyasi, ekonomik ve toplumsal hedefler koyuyor. TKP'nin siyasal iktidar (şuralara -Sovyetler- dayalı bir yönetim), mülkiyetin tasfiyesi ve toplumsal alanda yapmayı hedeflediklerinin oldukça ileri olduğunu belirtmeliyiz. Aradan 80 yıl geçmesine karşın bugün komünizm adına çıkan bir çok hareketin programından ileridedir.

Esas üzerinde duracağımız ikinci nokta ise, TKP'nin yukarıdaki amaçları gerçekleştirmek için siyasi iktidarı nasıl alacağını, hangi yol ve yöntemleri kullanacağını (strateji ve taktik) ya somut olarak ortaya koyamamakta ya da çok silik olarak belirtmektedir. Şüphesiz satır aralarında geçen yaklaşımlar vardır ancak bu yaklaşımlar emperyalist dönemin ilişkileriyle uyum içinde değildir. Satır aralarında geçen "Bugün yoksul sınıflar Türkiye'de galip ve yağmacı Antant devletlerine karşı devam eden ulusal başkaldırı hareketine, "düşmanın düşmanı" ile savaşarak katılmaktadır" anlayışı, bizleri serbest rekabetçi dönem koşullarında savunulan devrim anlayışına götürmektedir.

TKP'nin bu yaklaşımı kaynağını serbest rekabetçi döneminde önerilen devrim anlayışından almaktadır. Bilindiği gibi feodalizmin henüz tasfiye edilmediği, özellikle üstyapıda eski toplum kurumlarının egemenliğini sürdürdüğü koşullarda, Komünist Manifesto'nun vurguladığı gibi *"proleterler kendi düşmanlarına karşı değil, düşmanlarının düşmanlarına karşı savaşı yürüteceklerdir"* (1)

---

(1) Marks, Engels, Komünist Manifesto, s.57, Sol yayınları 2002

Proletaryanın kendi gerçek düşmanıyla doğrudan çatışmasının "en özgür" koşulları ancak böylelikle oluşturabilecektir. Bu nedenle, kendi siyasal gelişimi için kesin bir ihtiyaç olmasından dolayı proletarya "genel oy hakkının, demokrasinin kazanılmasını en başta gelen ve en önemli" görevlerinden biri ilan eder.

Ancak Manifesto diğer yanda, işçi sınıfı için salt siyasal devrimlerin yeterli olmayacağını da ortaya koyan 1848 koşullarının Sosyalist Devrime *"ortam hazırladığını"*, proletaryanın egemen sınıf durumuna gelebileceğini örneğin, Almanya'da burjuva devrimi *"onu hemen izleyecek bir proleter devrimin başlangıcı olacağını"* da (1)öne sürer.

"Devrim, bir çok Avrupa ülkesinde öncelikle ortaçağ gericiliğinin kalıntılarıyla monarşiyle, aristokrasiyle ve ayrıcalıklarla hesaplaşmak zorundaydı. Ve bu hesaplaşmanın en keskin "avam tarzda" olması proletaryanın lehinedir. Bu çerçevede somut siyasal görev gelişecek demokrasiye (burjuva sınırların aşılmasında) "kendi" damgasını vurmak siyasal demokrasiyi en ileri önlemleri, gerçekleştirmek için zorlamak burjuvazinin feodal gericilik karşısındaki tutarsızlığını teşhir etmek giderek kendi öz devrimine hazırlamaktır. Nitekim 1848'in peşinden ve özellikle 1871 deneyimiyle beraber somut tarihsel gelişmeler yeni bir değerlendirilmeyi zorunlu kılar. *"1848'in savaşım tarzı...her bakımdan eskimiş, zamanı geçmiştir"*, "kıta üzerindeki iktisadi gelişme (henüz)...kapitalist üretimin kaldırılması için yeterince olgunlaşmamıştır" belirlemeleriyle Engels 1895'te *"tarihin kendilerini haksız çıkardığını"* ve o zaman ki görüşlerinin bir yanılsama olduğunu, sonuçta toplumsal devrimler çağının henüz başlamadığını teslim eder (*)

Tarih proletaryanın önüne "toplumsal devrimin yavaş bir hazırlığını" yavaş örgütlenme ve eğitim çalışmasını koymuştur. Gerçekleşen devrimci atılımlarda, bunlar önemli deneyim ve olanaklar sağlasa da, "devrimin meyvelerini toplayan son tahlilde kapitalist sınıftır."

Ancak doğrudan kendi iktidarının hedeflenmemek iktidar perspektifinden tamamen yoksunluk, en uygun (!) zamana kadar inzivaya çekilmek, kendisinde derviş sabrıyla beklemek değildir.

(1) Marks, Engels, Komünist Manifesto, s.157, Sol yayınları 2002)

(*) geniş bilgi için F. Engels'in, Fransa'da sınıf savaşımları, Önsöz 1895'e bakılabilir.

Komünistler, demokratik hareketin içinde diğer güçlerle aynı konum ve sınırlarda yer almazlar. Bu hareketin geleceğini de temsil ettiğinin bilinciyle demokratik istemleri geçmişe göre değil, geleceğe göre tasarlar. Bu talep ve istemlerin en tutarlı ve en geniş biçimde gerçekleşmesi için savaşım verirler. Diğer yandan nesnel-öznel ilişkisi mekanik değildir. Sınıfın politik eylemi, çatışmanın maddi yaşam koşulları arasındaki ilişkiyi iki yanın göreli, özerkliklerini diyalektiği içinde almak gerekir. Pratik eylem kendini her zaman teorinin sınırlarına hapsetmez. Toplumsal krizin derinleşmesiyle atağa kalkan proletarya, devrimci eylemin dinamizmi ve sosyalist hedeflerin coşkusuyla olanaklılığın sınırlarını zorlar. Geleceğin kuşkusu ve inancı verili durumu sarsar. Böylece "iki devrimin unsurlarının iç içe geçtiği", keskin çatışmalar ve iniş-çıkışlarla dolu geçici dönemler yaşanır. Tarihsel koşullar henüz yetersiz olmakla beraber proletarya pratik olarak demokrasiyi kendine göre "yorumlamaya" ve bunu hasımlarına zorla kabullendirmeye çalışır. Ki Komün bir yana, 19.yy demokratik devrimlerinin çoğunun gerçek yürütücüsü, "barikatlardaki savaşın organizatörü" proletarya olmuştur.

TKP'nin yaklaşımı yukarıda kısaca açıkladığımız anlayışa denk düşüyor. Bu kanımızı güçlendiren birkaç örnek vermek istiyoruz:

TKP'nin 1. kongresi: *"Anadolu'da devam eden milli inkılap hareketinin umum dünya emperyalizmine karşı mücadelesiyle bütün dünya proleter hareketine yardım ettiğine kaniiyiz. Bu milli **hareketin memleket dahilinde inkişaf bulması (gelişmesi) ve derinleşmesiyle, sınıf şuurunun(bilincinin) meydana gelmesine hizmet ettiği ve böylece yarın ki içtimai inkılaba(sosyal devrim) müsait bir muhit (ortam, zemin) hazırladığı muhakkaktır."*** (vurgular bizim) . (1)

Mustafa Suphi şöyle demektedir: *"Memlekette mazlum ve işçi, fakir ve işsizler çoğunluk teşkil etseler de, sanayiin ilkel halde olması nedeniyle, amelenin proleter teşkilatına malik ve toplanmış olmamaları icab etmektedir. Ve yine bu itibarladır ki, **Komünist Fırkası, halihazırda inkılabı yapacak ve idareyi ele alacak büyük bir***

---

(1) Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar 1908-1925, s. 280 BDS yayınları

***hükümet fırkası şekil ve mahiyetinde ortaya atılmaz.**.. Demek ki içtimai inkılap karşısında Türkiye Komünist Fırkasına düşen vazifeyi, yağmacı emperyalizmin bütün baskılarına rağmen ayaklanıp varlıklarını ispat eden Anadolu ayaklanmacılarına ve ayaklanmacıları temsil eden Büyük Millet Meclisi Hükümetine samimiyetle yardımcı olmak ve Anadolu'daki bu hareketi şarkın diğer mazlum ve medeni millet ve hükümetlerine bir örnek olarak göstermekle özetleyebiliriz."* (vurgular bizim) (1)

12 Temmuz 1921'de Komünist Enternasyonal'in 3. Dünya kongresinin 20. oturumunda TKP delegesi Süleyman Nuri yaptığı konuşmada şunları belirtir: *"...Ama Anadolu köylü ve işçileri, milli bağımsızlık hareketi devam ettiği sürece hem kendilerinin, hem de biz komünistlerin bu hareketi desteklemek zorunda olduğunun bilincindedirler. Çünkü ittifak devletleri ve emperyalistlerin imha edilmesi, her türlü köleliği ortadan kaldıracak olan dünya devriminin temeli ve başlangıcıdır. İşte bu yüzden **Anadolu işçi ve köylüleri, ittifak devletlerine yöneldiği sürece bu mücadeleyi destekleyeceklerdir.*** (Vurgular bizim) *Ama eğer Kemal paşa bu bağımsızlık mücadelesini yarıda kesmeye ve uzlaşmaya cüret edecek olursa işte o zaman Anadolu işçi ve köylüleri yek vücut ayaklanarak Kemal'i devirecek ve onun cesedini çiğneyerek tüm Doğu ile birlikte bağımsızlıkları için mücadele edecekleri cephenin saflarına geçeceklerdir."*(2)

TKP MK'sının Mart 1922'de Yeni Hayat'ta yayımladığı bildiride de *"...Türk burjuvazisinin emperyalizme karşı savaşı, somut olarak devrimci bir savaştır. Bu savaş proletaryanın ve Türkiye emekçi kitlelerinin menfaatlerine uygun düşer. **Biz halihazırdaki BMM hükümetiyle dostluğu devam ettirdikçe, iç politikada işçilerin hayati meselelerinde ve köylülerin toprak davasında, vergi işlerinde ıslahat yapmak niyetinde oldukça desteklemeye hazırız.*** (vurgular bizim) *Çünkü bunlar emekçi halkın menfaatinedir." (3)* demektedir.

Kasım 1922'de KE'in 4. kongresine TKP adına delege olarak katılan

---

(1) Mustafa Suphi, Yaşamı, yazıları, yoldaşları, s.95, Sosyalist yayınlar 1992
(2)(Türkiye Komünist ve işçi Hareketleri s, 60)
(3)(Dimitir Şişmanov, Türkiye İşçi ve sosyalist Hareketi, s, 112-113

Sadrettin Celal şöyle diyor: " ... *TKP daha kurulduğu anda iki düşmanla karşı karşıyaydı: emperyalizm ve milliyetçi burjuvazi. Parti, en büyük düşman olan emperyalizme karşı mücadelenin daha önemli olduğuna inandığından, hükümeti emperyalizme karşı mücadele ettiği sürece desteklemeye karar verdi. Öte yandan da, işçi ve köylüler için demokratik reformlar talep etmeye ve onları örgütlemeye devam etti."* (1) (vurgular bizim)

Yine Sadrettin Celal 2 Aralık 1922'de yaptığı konuşmada : *"...Komünist Partinin ve bu partinin her bir üyesinin bugüne kadar izlemiş olduğu siyasete gelince, bu siyaset daima demokratik reformlar yapılmasını talep etmek, işçilerin, köylülerin ve proleter aydınların durumlarının düzeltilmesi için çalışmak olmuştur. Bundan da anlaşılacağı gibi Partinin ve Türkiye'li komünistlerin faaliyeti hiçbir zaman hükümetin varlığını tehdit etmemiştir. (vurgular bizim)Hele bu hükümet, kendini daima demokratik reformların savunucusu olarak gösterdikçe..."* (2)

"...Komünist Enternasyonal'in 4. kongresi, (...) emperyalizme ve gericiliğe karşı mücadeleyi sürdürecek ve Türkiye emekçi kitlelerinin yararına DEMOKRATİK REFORMLAR (vurgular bizim) gerçekleştirecek olan her hükümeti ya da siyasi partiyi desteklemeye hazır olduğunu bildirmeyi görev sayar..." (3)

30 Haziran 1924'te Komünist Enternasyonalin 5. dünya kongresinde TKP delegesi Faruk yaptığı konuşmada: *"...1. gerçi milliyetçi devrim henüz sınırlarına gelip dayanmamıştır, ama bu sınırlar ufukta belirmeye başlamıştır ve en radikal burjuvazi bile bu sınırları aşamaz. Bunu ancak proletarya yapabilir. Proletarya milletin emperyalist boyunduruktan kurtuluşunu sonuna kadar götürmek için devrimini tamamlamak için mücadele etmeli ve feodalitenin ve Ortaçağ kurumlarının tüm kalıntılarını nihai olarak ortadan kaldırmalıdır. Proletarya bunu milliyetçilik açısından değil, salt proleter açıdan yapmak zorundadır...."* (4)

Görüldüğü gibi TKP, Mustafa Kemali desteklerken, burjuva

---

(1)Türkiye Komünist ve işçi Hareketleri s, 68
(2)Türkiye Komünist ve işçi Hareketleri s, 89)
(3)(K.E belgelerinde Türkiye dizisi -4 Türkiye Komünist ve işçi Hareketleri s, 76-77)
(4) Türkiye Komünist ve işçi Hareketleri s, 124-125)

demokratik devrimin sonuçlarına varmasını istemektedir. Bu aşamada da bir takım demokratik hak ve özgürlükler kazanılmasını önermektedir. (*)

Yani doğrudan siyasal iktidarın alınmasını değil, burjuva hükümet demokratik işlevlerini yerine getirdiği ölçüde desteklemek, böylece burjuva demokratik devrimi sınırlarına kadar götürdükten sonra,

---

(*)"...Türkiye Komünist Partisi, memlekette emperyalizme karşı yürütülen milli Kurtuluş Savaşını desteklemekle beraber, işçi sınıfının gerçek ve nihai amacı olan emekçilerin egemenliğini kurmak için gereken şartları ve zemini hazırlamaya çalışacaktır. Kongre, "Türkiye İşçilerine" yaptığı çağrıda , emperyalizme karşı tek cephede birleşilmesi gerektiğini belirmekte ve bir takım istekler ileri sürmektedir.

1. Sendikaların bağımsızlıklarının ve dokunulmazlıklarının tanınması,; toplantı, grev ve basın özgürlüğünün eksiksiz kabulü ve kişi dokunulmazlığının sağlanması.

2. Tek dereceli, genel, eşit serbest ve gizli oy esasına dayalı bir seçim sisteminin kabulü.

3. Jandarma birliklerinin yerine, halk tarafından seçilen milis kuvvetlerinin teşkilatlandırılması;

4. Yürürlükteki bütün vergilerin kaldırılması, yerine kazanç oranına göre artan bir vergi sisteminin kabul edilmesi;

5. Eğitimin parasız olması

6. Topraksız ve az topraklı köylülere bedava toprak ve tarım aleti dağıtılması;

7. Paşahlığın ortadan kaldırılması, cumhuriyetin ilanı valilerin ve kaymakamların seçimle işbaşına gelmesi;

8. 1 Mayıs'ın işçi bayramı olarak kabul edilmesi

9. Toprak reformunun eksiksiz uygulanabilmesi için köylü komitelerinin oluşturulması, tarım işçilerine sendika kurma hakkı tanınması;

10. Kurtuluş savaşına karşı olanların , padişahın, toprak ağalarının mal ve mülklerine el konulması;

11. Vatanın savunulması için beylerden, ağalardan, eşraftan, tüccardan, fabrikatörden bedel alınması

12. Düyun-u Umumiye'nin, Tekel'in, Reji'nin, yabancı kumpanyaların, kapitülasyonların kaldırılması, 'Osmanlı Borçları'nın tanınmaması.

Bu genel isteklerin. dışınd, ayrıca işçiler için şu özel istekler yer almaktaydı:

1. Sekiz saatlik işgünü.

2. Kısıtlamasız grev kanununun kabülü;

3. Toplu iş sözleşmelerinin uygulanması;

4. İşçilere konut verilmesi;

5. 14 yaşından küçük çocukların çalıştırılmaması;

6. Hamile ve kadın işçilere, gündelikleri kesilmeden doğumdan önce ve doğumdan sonra ikişer ay izin verilmesi;

siyasal iktidarı almak tarzında ifade edilebilir. Mustafa Kemal hareketinin bu düzeyde ve ısrarlı desteklenmesinin arka planında bu etken -belirttiğimiz diğer etkenlerle birlikte- bulunuyor.

Kapitalizmin serbest rekabetçi dönemi, devrimin nesnel koşullarının olgunlaşmadığı bir tarihsel evreyi anlatır. Böylesi tarihsel koşullarda proletarya, çoğu zaman doğrudan düşmanıyla değil, düşmanıyla daha özgür koşullarda dövüşmek için düşmanının düşmanıyla çarpışır. Devrimin nesnel koşullarının olgunlaşmadığı koşullarda proletaryanın düşmanını, düşmanıyla savaşında desteklemesinin aykırı bir yanı bulunmuyor.

Oysa, emperyalizm dönemiyle birlikte savaşım koşulları açısından tüm sınıfların karşılıklı konum -olanak- hedefleri açısından yeni bir döneme girilir. Artık iradi çıkışların nesnel engellerle "takıldığı" evre geride kalmıştır. İktisadi ve toplumsal evrim, toplumsal devrimler ve sosyalizm için koşulları "genel olarak" hazırlamıştır. Demokrasi hedefinde daima tutarsız ve "her zaman" gericilikle uzlaşma çabası içinde olan burjuvazi (özellikle egemen büyük burjuvazi) artık gericiliğin odağı haline gelmiş "her alanda gericilik eğilimi" egemen olmuştur. Bu koşullarda çağımız demokratik devrimlerinin niteliği, proletaryanın giderek keskinleşen belirleyiciliği ve toplumsal içeriği süreç içinde hakimiyeti yönünde şekillenmektedir. 1848'de burjuva devrimine "toplumsal bir karakter aşılayan", sosyal cumhuriyeti Fransa'da ilan eden proletarya olanaklılığın sınırlarını zorluyor, nesnelliğe yenik düşüyordu. Emperyalizm döneminde, bu toplumsallık, sadece coşkunun ve tasarımın değil, bilimin de gereğidir. 1848'de tohum halinde olan, emperyalizm döneminde egemen olandır. Proletarya artık, demokrasiyi daha tutarlı ve geniş olmaya zorlamayla yetinmeyecek, bunu kendi perspektifinde biçimlendirecektir. Çağın genel özellikleri, toplumsal ilerleme gelişen

---

7. Yaşlı ve çalışma gücünü kaybeden işçilere emeklilik ve sosyal güvenlik hakkının sağlanması;

8. Ücretli hafta sonu tatilinin kabulü;

9. Gündelik ve aylakların yaşama seviyesine uygun olması;

10. İş kanununun tam olarak uygulanmasını sağlamak için özel işçi komisyonlarının kurulması.

sosyalizmin deneyimi politik güç ve proletaryanın etkinliğindeki nicel ve nitel değişim bu biçimlendirmenin temelidir.

"Şimdi artık yeni bir döneme girmiş bulunuyoruz; siyasal alt üst olmalar ve devrimler dönemi başlamıştır." (1) der Lenin. Demokratik devrimlerde proletaryanın önündeki görev, proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğüdür. Bu devrimle beraber kesintisiz sosyalizme geçiştir.

1905 koşullarında burjuva sınırların dışına çıkılmasa da " bu sınırları fazlasıyla genişletmek" mümkündür. Burjuva devrimi "proleter" ya da *"proleter-köylü damgası" vurulmalıdır. Savaşımın sınırları ve içeriği yalnızca Burjuva demokratik devrimin amaçlarına göre değil, SD'in amaçlarını da kapsayacak biçimde genişletilmelidir. Proleterya dönemin Rusya'sında "burjuva demokratik devrimin öncüsü ve yöneticisi olabilir ve olmalıdır"* (1)

Bu anlayış temel bir özelliğe sahiptir ve bunun gerisine düşmemek gerekir. TKP kendini, burjuva demokratik devriminin öncüsü olabileceğini göremedi. Bunu burjuvaziden bekledi ve burjuvaziyi de demokratik görevleri yerine getirmesi noktasında zorladı. Bunları yerine getirdiği sürece burjuva hükümetini desteklemeyi uygun gördü. Burjuvazi demokratik istemleri yerine getirdiği oranda TKP, düşmanıyla daha demokratik/özgür ortamda mücadele verebileceğini ve sosyalizme geçeceğini umut etti/bunun için mücadele verdi.

Burada altı çizilmesi gereken bir nokta da: TKP, yukarıda belirtilen anlayış çerçevesinde Komünist Enternasyonale katılmıştır. Ancak, Komintern TKP'yi bu yanlış yaklaşımları noktasında zamanında uyarmamıştır. Böylesine bir uyarı ancak 1924'lerde yapmıştır. Komintern benzeri bir hatayı Çin'de de yaşadı. Kısa bir dönem içinde aynı hata ikinci kez tekrarlanmış oldu. Çağımızın tüm burjuva devrimleri (buna Fransız emperyalizmine karşı olağanüstü direniş gösteren Cezayir devrimi de dahil) gösterdi ki, proletaryanın başını çekmediği hiç bir devrim sonuçlarına ulaşamaz.

---

(1) Lenin, İki Taktik, s.24
(1) Lenin'den aktaran Bolşevik Partisi Tarihi s.85)

TKP ve Kürt Ulusal Sorunu

TKP ve Kürt ulusal sorunu" konusu: TKP'nin kuruluşundan TC'nin kuruluşuna kadar ve TC'nin kuruluşundan sonraki dönem bağlamında değerlendirilmelidir. Zira bu iki dönem arasında önemli farklılıklar bulunuyor ve dönemler arasındaki farkı görmezlikten gelerek yapılacak değerlendirmenin sağlıklı olmayacağı kanısındayız.

TKP'nin kuruluşundan TC'nin kuruluşuna kadarki dönem, Türkiye ve Kürdistan'ın işgal altında olması ile işgale karşı bağımsız siyasal güç olarak kendi ülkesi için mücadele etmeye yönelen bir Kürt örgütlü gücünün yokluğuyla karakterize edilebilir.

Böylesi bir koşulda, dağınık komünistleri bir kongreyle birleştirerek kuruluşunu gerçekleştiren TKP'nin, işgal altındaki bir ülkede, sınırları tartışma götürür, belirsiz olan bir ülkenin KP olarak, esas olarak, işgalci emperyalist güçlere karşı ulusal kurtuluşa ilişkin ve bu çerçevede toplumsal sorunlara yönelim göstermesi ve Kürt ulusal sorunu konusunda çok şey söylememesinin eleştirilebilecek fazla bir tarafı yoktur. TKP, her şeye karşın programında ulusal sorunla ilgili aşağıdaki ilkesel tutumları belirlemiştir.

"...7- TKP, değişik uluslara mensup devrimci işçi ve köylü sınıfları arasındaki eski düşmanlıkları kaldırmak için aşağıdaki en kesin çözümlere girişir:

a- Dil ve kültür açısından her ulusun tam özgürlüğünü sağlamak ve (eşitsizlikleri telafi etmek üzere) herhangi bir ulusa özgü her türlü ayrıcalığı ortadan kaldırır.

b- TKP devlet örgütlenmesinde farklı uluslara mensup işçi ve köylülerin şuralar cumhuriyetinin kurulmasını kabul eder; "özgür ulusların birliği" esasında olmak üzere federasyon usulünü tercih eder.

c- TKP, işçi ve köylü sınıfları da tamamen ayrı ve bağımsız yaşama isteğini ifade eden akımlara kapılmış olan uluslar arasında, kanlı kavgalar çıkmasına yer vermemek için, bu gibi sorunların plebisit usulüyle, genel oya başvurarak çözülmesi yolunda öncülük eder."(1)

---

1)Komintern üyesi TKP: Üstü örtülen geleneğimiz, s, 41-42 Tohum yayıncılık, eylül 2003)

Bugünden geriye doğru baktığımızda Mustafa Suphi'ler dönemi TKP'sinin Kürt ulusal sorunu konusundaki net ve yeterli şeyler söylememesi ile federasyonun dayatılmış olması noktaları eleştirilebilir; aşılması gereken noktalar olarak görülebilir.

İkinci dönem, yukarıda belirttiğimiz dönemden oldukça farklı özelliklere sahip: Bu dönemde Türk burjuvazisi TC'yi kurmuş; misak-ı milli sınırları içine Kürdistan'ın bir bölümünü (Kuzey-Batı Kürdistan)dahil ederek ilhak etmiştir. Kemalist burjuva devletinin kurulmasından sonra Kürt ulusu özel bir baskıya maruz kalmıştır. Lozan'da Türk ve Kürt halkları adına bulunduklarını söyleyenler anlaşmanın mürekkebi kurumadan katliamlara başladılar. Kemalist burjuvazi ayaklanmaları bahane ederek Kürt köylüsünü soy kırıma tabi tutmuştur.

1972 yılında Genel Kurmay Harp Tarihi başkanlığı tarafından yayımlanan bir askeri tarih araştırmasına göre "1924-1938 arasında: Şeyh Sait ayaklanması, Raçkota ve Raman tedip hareketi, Sason ayaklanması, 1. Ağrı ayaklanması, Koçuşağı ayaklanması, Mutki ayaklanması, 2. Ağrı dağı ayaklanması, Bicar Tenkil harekatı, Asi Resul ayaklanması, Tendürük harekatı, Savur tenkil harekatı, Zeylan ayaklanması, Oramar ayaklanması, 3. Ağrı harekatı, Pülümür harekatı ve Dersim Tedip harekatı" gerçekleşmiştir.

Dönemin TKP'ine baktığımızda programında (1926 programı) *"TKP, milli ekalliyetlerin, Türkiye'den ayrılma hakkı da dahil olmak üzere, mukeddaratlarını bizzat tayin etmek haklarını bila-kaydü şart(kayıtsız şartsız) tanır. Halk fırkasının Müslüman ekalliyetleri zorla Türkleştirmek ve Hiristyan ve Musevi ekalliyetleri de ezmek siyasetine her vasıta ile muhalefet eder. Bundan mada bu ekalliyetlerin emekçi kitlelerine , bey ve ağaların ve burjuvazinin - kısmen halk fırkasına yanaşmak ve kısmen imperyalizme satılmak şekillerini alan- hıyanetlerini izah ile, onları tüm emekçilerle birlikte istismarcı sınıflara ve imperyalizme karşı mücadeleye sevkeder."* (1) belirtmesine karşın, yukarıda belirtilen ayaklanmalarla ilgili komünistlik adına utanç verici bir tavır takınmıştır.

Bununla ilgili örnekler vermek istiyoruz: Kürt ayaklanmaları dini

---

(1) Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar 1925-1936, s. 196 BDS yayınları)

yobazların işi olarak suçlanarak, Kemalist burjuvazinin bastırma hareketine destek verildi. *"Yobazların sarıkları, yobaz zümresine kefen olmalıdır" "Arkadaş kara kuvvet, bizim de, burjuvazinin düşmanıdır. Biz her şeyden önce bu düşmanı yenmeliyiz; burjuvazi ile ayrıca kozumuzu paylaşırız."*

"...Kürt isyanı, İngiltere tarafından büyük sebat ile bu usul dairesinde idare olunan Soviyetler ittihadı eleyhine harp tahrikatının ve hazırlıklarının bir menkabesinden başka bir şey değildir. Onun siyasi ve maddi imkanlarını muayyen bir plan dahilinde bu emperyalizmin ajanları temin ve tertip etmiştir..." (1)

(1930 Zilan isyanı konusunda) *"... siyasi mahiyetine gelince, Kürt isyanı, başına geçup ona istikamet verenlerin şiarları, niyetleri ve intisapları itibarıla, imperyalizme alet olan, halkın ve inkılabın menfaatine muğayır, koyu mürteci geri bir harekettir."*(2)

1937'nin yaz aylarında başlayan Dersim ayaklanması Komünist Enternasyonalin RUNDSCHAU adlı yayın organının 32. sayısında Rasim Davaz imzalı bir makale ile değerlendirme. (TKP' nin yayın organı Atılım'da Rasim Davaz'ın İsmail Bilen olduğu belirtilmektedir.) Rasim Davaz'ın yazılarından bölümler:

"...İki ayı aşkın bir zamandan beri Ankara hükümeti, Dersim bölgesindeki Kürt aşiretlerinin yeni bir gerici ayaklanmasının bastırmakla uğraşıyor. Feodal unsurlar, Kemalist Parti tarafından gerçekleştirirler. Reformlara rağmen bugüne kadar ülkenin bu sapa bölgesinde barınmayı başarmışlardır. Bu bölgeye geçtiğimiz yıl Tunceli adı verilmişti. Dersimin hakim tabakaları yürürlükteki yasalara rağmen, kendi yasadışı ayrıcalıklarını koruyabilmişlerdir.

Halk Partisi (Kemalistler), iç pazarın gelişmesini isteyen milli burjuvazinin baskasıyla, geçen yıl Cumhuriyetçi devletin bütün ağırlığını ortaya koyarak bu çağ dışı duruma bir son vermeye karar verdi .Özel bir yasa çıkartarak ölüm cezalarını onaylamak da dahil olmak üzere geniş olağan üstü yetkilerle donatılmış askeri bir yönetimin bu kendi başına buyruk vilayet BMM' nin yerine iş başına geçirildi. Amacı, göçebeliğe son verme ve aşiret reisleriyle

---

(1) Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar 1925-1936, s. 194 BDS yayınları)
(2) Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar 1925-1936, s193 , BDS yayınları

(şeyhler,beyler, ağalar ve şeyhler) onların kiralık adamlarını Batı Anadolu'nun modernleşmiş vilayetlerine sürme hedefi güden bir reform planını zorla uygulamaktı.(...) Bugün, Kemalist hükümetin enerjik reformları yüzünden kendi iktidarlarını tehdit altında hisseden feodal unsurların ümitsiz bir direnişi ile karşı karşıya bulunuyoruz. Kemalist hükümet BMM' de şu tedbir kararlarını aldırmayı başarmıştır.

1-Aşiretler bundan böyle tüzel kişiliğe sahip olmayacaktır.Bu karara aykırı tüm kararların, belgelerin ve hükümlerin hiç bir geçerliliği yoktur.

2-Aşiret reisinin beyin ya şeyhin tüm yetkilerine son verilmiştir.

3-Aşiretlere ait olan ve aşiret reisleriyle beylerin ve ağaların aşiret adına kendi mülkiyetlerinde bulundurdukları bütün taşınmaz mallar mülkiyetleri hangi resmi belgeye karar ya da geleneğe dayanırsa dayansın devletin mülkiyetine devredilecektir.

İsyanın arifesinde tapu kadastro idaresi feodal aşiret reislerini elinde bulunan halka ait malların incelenmesi ve saptanmasına ilişkin hükümet tedbirlerini uygulamaya başlamıştır. Bu durumda feodalizm, kendi yasa dışı egemenliğini iktisadi temellerini tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğunu hissetti. İşte özellikle bu tedbir, isyana yol açan neden olmuştur. Kitleleri kendi peşlerinde sürükleyebilmek için feodal unsurlar hükümetin silâhlı kuvvetinin zayıf olduğu lafını yaydılar. Yaydıkları söylentiye göre, hükümet, ayaklanmayı bastırmak için silahlı birlikleri göndermeye cüret ettiği takdirde İngilizlerle Fransızlar, Türkiye'ye hemen savaş açacaklardı. Ayrıca Arapların da isyancılardan yana olduğu şeklinde haberler çıkartıldı. Feodal unsurlar kamuoyunu bu şekilde hazırladıktan sonra bir çok aşiret kendi arasında ittifak yaptı ve "genel müfettişe" yazılı bir açıklama göndererek idari makamlarla anlaşma temeli olmak üzere utanmazca şartlar ileri sürdü. İstedikleri şey hükümeti feodal yöneticilerin zorbalığa dayanan keyfi rejimlerini tasfiye yolunda aldığı tüm tedbirlerden vazgeçmeye zorlamaktı..."(1)

Görülebileceği gibi TKP, 40 yılı aşkın bir süre (1920-1960) sosyalist hareketi temsil eden ve Komünist Enternasyonale bağlı olan

---

(1)Toplumsal Sosyalizm Ansiklopedisi, cilt: 6, s, 1913

bir parti olarak Kürt ulusal sorununu varlığını hatta daha ileri giderek Kürtlerin bir ulus-etnik grup olma varlıklarını inkar etmiştir. Kendi içinden Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın yaptığı olumlu çalışmaları da hep hasır altı etmiştir.

Ne yazık ki, Komünist Enternasyonal'in tavrı TKP'nin tavrından farklı olmamıştır. Komünist Enternasyonal tıpkı TKP gibi Kürt ayaklanmalarını gerici, desteklenemez hareketler değerlendirmiştir. *"Şeyh Sait ayaklanması dolayısıyla (Komintern'in bir çok dilde basılan yayın organı) İnprekorr'da, 1925 Martında bir takım makaleler çıkmıştır. Bunlar da tıpkı TKP'nin yaptığı gibi, Kürt başkaldırması İngiliz emperyalizminin kışkırtmasıyla (ilerici) burjuvaziye karşı (gerici) feodalizmin tepkisi olarak yorumlanmaktadır..."* tarzında değerlendirmiştir.

Kendini sosyalist olarak gören solun, Kürt ulusal sorunu konusunda bugün yaşadığı sorunlar, kaynağını büyük oranda bu geçmişten almaktadır. Geçmişin çeşitli dönemlerinden bırakılmış mirasın; ezen ulusta 'büyük ulus şovenizmi' ezilen ulusta ise, ezen ulus devrimci hareketine karşı genel bir güvensizlik eğilimi olduğunu görebiliyoruz. Yakın tarihte 15 yıl süren savaş var olan sorunun çözümüne zemin sunmasına karşın bu zemin kullanılamamıştır.

TKP ve Komünistlerin Birliği

Yaşanılan sürecin acil gereksinimlerine karşın devrimci sosyalist hareketin dağınıklığı orta yerde durdukça, 83 yıl önce farklı komünist grupların birlik kongresiyle TKP'yi oluşturmalarının ne kadar önemli olduğu daha iyi görebilir. Şüphesiz iki tarihsel kesit arasında büyük farklılıklar bulunuyor ve bu farklı kesitleri dikkate almadan yapılacak bir değerlendirmenin sağlıklı sonuçlar veremeyeceği açıktır. Ancak, aradan geçen uzun yıllara karşın 1920'lerin Türkiye'si ile 2003 yıllarının Türkiye'si arasındaki temel benzerlik toplumsal sürece müdahale edecek devrimci komünist bir öznenin yaratılması ihtiyacıdır. Bu nedenle yaşadığımız süreçte, birlik kongresiyle oluşan TKP'yi irdelemek her zamankinden daha büyük bir önem taşıyor.

Bilindiği gibi Türkiye'de komünist hareket, baştan merkezi yapısını kurmuş bir hareket olarak doğmadı. Osmanlıların 1. emperyalist savaşa katılmaları ve bunun sonucunda yenilgiye uğramaları emperyalist işgalleri gündeme getirmiştir. Bir tarafta halkın yaşam koşullarının çekilmez duruma gelmesi, öte yanda emperyalist işgal, kurtuluş için yeni arayışları gündeme getirmiştir.

Bu arayışlar kendini birkaç merkezde gösterir. Bu merkezlerden birincisi Rusya'da, ikincisi, İstanbul'da, üçüncüsü, Ankara'da kendini göstermiştir. Bunun dışında kimi illerde komünist faaliyet görülse de, bu faaliyet yukarıda belirttiğimiz faaliyetlerle organik tarzda gelişmiştir. (Eskişehir, Zonguldak, Ereğli ve genel olarak Karadeniz sahillerindeki bazı yerlerde).

Rusya'da faaliyet gösteren merkez, KP'nin oluşturulmasının bilinçli ve iradi bir süreç olduğunu, yapılacak hazırlık faaliyetlerinin tamamlanmasıyla KP'nin oluşabileceğini görerek ona uygun hareket etmiştir; bilinçli bir hazırlık süreci yürütmüştür.

Rusya'da faaliyetini sürdüren merkez, -ki başını Mustafa Suphi yürütüyordu- İlk konferansını 1918'de yapmış ve aldığı kararlarla Rusya ve Türkiye'de işçi, asker ve köylüler arasında ajitasyon, propaganda ve örgütlenme faaliyetlerinin yürütülmesini ve ileriki aşamalarda Türkiye'den çağrılacak vekillerle Türkiye Komünist Partisinin oluşturulmasını kararlaştırır. Kongrede Mustafa Suphi durumu şöyle değerlendiriyor: *"...konferansın (20 Temmuz 1918 Türk Sol Sosyalistler Konferansı) seçip ayırdığı Merkezi Heyet (Merkez Komitesi) doğrudan doğruya teşkilat işlerine girişiyor. Konferansın verdiği istikametler: 1). Rusya ve Türkiye'deki amale ve rençper ve askerlerimiz arasında tebligat ve teşkilat, içtimai inkılap cephesinin fikren ve fiilen müdafaası, 2) ilk *i **teşkilat vekillerinden mürekkep ilk Türkiye Komünist kongresinin davet ve celbi "teşkilatın fırka haline getirilmesi" suretinde hülasa olunabilir...."***(1) (vurgular bizim)

Bu anlayış çerçevesinde Türkiyeli komünistlere kongre çağrısı yapılır. Çağrıya Ankara ve İstanbul grubunun yanında Anadolu'nun çeşitli illerinde faaliyet gösteren Komünistler olumlu yanıt verirler.

---

(1) Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar, s, 281 BDS yayınları

Sonuçta belirtilen birleşenlerden delegeler bir araya gelerek 10 Eylül 1920'de kongre toplanır. Kongrede Ethem Nejat ve Hilmioğlu Hakkı'nın önerisiyle (*) grupların birleşmesi ve Türkiye Komünist Partisi olarak faaliyetlerini devam ettirmeleri kabul edilir. Böylece TKP, hem Enternasyonal ve hem de Birleşik bir Komünist partisi olarak kurulur.(**)

Aradan geçen uzun yıllara rağmen günümüzde de, Enternasyonal birleşik bir komünist partisine ihtiyaç duyulmaktadır. Komünist grupların bir kongreyle birleşerek TKP'yi oluşturmalarından çıkarılacak önemli dersler bulunuyor:

Bunların başında ülke düzeyinde sürece müdahale edecek KP'si ihtiyacıdır. Komünistlerin birliği, baştan itibaren ülkedeki politik gündeme müdahale edebilecek, ideolojik sorunlara yanıt olabilecek bir komünist partinin yaratılması olarak tasarlanması ve buna uygun bir hazırlık sürecinin yaşanmasıdır. Bugün onlarca örgütün varlığına ve gerçekleşen çeşitli birliklere rağmen ideolojik, politik ve örgütsel boşluğun devam etmesi sürecin ihtiyaçlarına yanıt veremediklerinin göstergesidir.

Bu gerçeklik birliktelikleri değil, parçalanmaları üretiyor. Çoğu zaman birlikten en fazla dem vuranlar, en fazla parçalananlar

---

(*) Öneri şöyle: "Gerek İstanbul'daki komünist grupların, gerek Anadolu veya Rusya'da birbirinden ayrı olarak vücut bulan örgütlerin Türkiye Komünist Fırkası'nda birleşip tam bir birlik oluşturması; Türkiye devrimi için çalışan yoldaşların farklı alanlarda kalarak güçlerini israf etmemeleri icap eder. Biz yetki sahibi delegeleri olduğumuz İstanbul komünist grubunun Türkiye Komünist Fırkası'yla birleşmeye hazır olduğunu ilan ederiz ve diğer örgütlerin de aynı doğrultuda hareket etmelerini büyük amacımız adına önerir ve rica ederiz."

(**) TKP'nin enternasyonalist ve birleşik bir komünist parti olarak doğmasının arka planında birkaç neden sayılabilir:

Bunlardan birincisi, Komünist grupların her biri kendini 3. Enternasyonal'e bağlı olarak görüyordu. 3. Enternasyonal de, bu dönemde, her ülkede sadece bir KP'sini tanıyordu. Eğer bir ülkede birden fazla Komünist grup/parti bulunuyorsa birleşmelerini ve Enternasyonale bu birleşiklik üzerinden katılması isteniyordu. Bu anlamıyla Türkiye'deki farklı komünist grupların bir araya gelip TKP'yi oluşturmalarında, Komünist Enternasyonalin ağırlığı ve oynadığı rol tartışmasızdır.

İkincisi,Oluşan komünist gruplar faaliyet yürüttükleri bölgelerde sınıf merkezli bir çalışmayı temel alıyorlardı ve sınıf içinde azımsanmayacak bir örgütlülüğe sahiptiler. Sınıfa bakış açısı, sınıfa dayanma ve alternatif sisteme ilişkin yakalanan noktalar ortak hareket etmelerini büyük oranda kolaylaştırmıştır.

Üçüncüsü, Grupların (özelikle de Mustafa Suphi'nin başını çektiği Türkiye Komünist Teşkilatı'nın) planlı, örgütlü bir hazırlık süreci yaşaması "ve müsait bir aşamada" diğer komünistlere çağrıda bulunmasıdır.

olmaktadır. Tek başına bu gerçek bile, devrimci-komünist güçlerin örgütsel ve politik sınırlarını belirlemektedir. Sürece müdahale edebilecek yapının oluşturulması uzadıkça, politika alanında zayıflama yaşanıyor, politika alanında zayıflama artıkça örgütsel krize ve parçalanmalara neden oluyor. Uzun bir zamandır yaşanan bu kısır döngü başka etkenlerle birlikte devrimci yapıları soluksuz bırakmaktadır.

Tüm bunları dikkate aldığımızda birleşmenin ana ekseni olan iktidar mücadelesi gözden kaçırılmaması gereken ana halkayı oluşturmaktadır. Son on yıldaki birleşmelerde tüm zaaflarına karşın TKP-ML Hareketi-TKİH'in birleşmesi diğerlerinden ileri bir noktayı temsil ediyor. Birleşmeyle oluşan MLKP'nin politik müdahale gücü ve etkisi -belirli bir süreyle sınırlı da olsa- bu iki gücün aritmetik toplamının çok ötesindedir. Ancak bu birleşmenin çapı ve ufku sınırlı kalmıştır. Reformist-liberal solun birliğini bir kenara koyacak olursak ortaya çıkan diğer bir birlik çabası da, solun genel tablosu üzerinden hareket ederek solu ayrıştırarak birleştirmeyi hedef alan anlayıştır. Bu yönde Ekim ve DPG ortaya çıkmıştır. Ancak her iki birlik çabası da kısa zamanda tıkanmıştır. Ekim de, DPG de doğruluğundan-yanlışlığından bağımsız olarak solun genel tablosu üzerinden yaptıkları vuruşlar, önceleri belli kadroları etkilemiş, bunun sonucunda birbirinden oldukça farklı yapılardan kadro toplayabilmişlerdir. Ancak ana halkaya yönelik vuruş sorunu çözümlenemeyince merkezkaç kuvvet oluşmuştur. Ekim'e hızla girenler, hızla birer ikişer uzaklaşıp politik arenadan kopmuşlardır. Komünistlerin birliği şiarıyla hareket eden DPG ise tam bir merkezkaç kuvvet oluşturmuş ve sonuçta birkaç parçaya bölünmüştür. Genel hatlarıyla ortaya konulan bu tablo, örgütsel birlikteliğin politik, ideolojik, örgütsel müdahalecilik temelinde olması gerekliliğidir.

İkincisi, Komünist bir partinin yaratılması, var olan hareketlerden birinin adım adım gelişmesi tarzında olmayacaktır. Komünist partisi, dağınık durumdaki komünistlerin (1920'lerde de dağınık durumdaydılar) dün-bugün-yarın diyalektiği üzerinden kendilerini yeniden şekillendirmeleri; devrim stratejisi, devrim programı etrafında bir araya gelmeleri üzerinden gelişecektir.

Üçüncüsü, dağınık durumdaki komünistleri KP çatısı altında

birleştirmek, 1920'lere göre çok daha güç ve ağır bir görevdir. 1920'lerde komünist gruplar birleşirken tümü kendilerini 3. Enternasyonale bağlı yapılar olarak görüyorlardı. 3. Enternasyonal'e bağlı olmayı hedeflemek/kabul etmek, en başta 3. Enternasyonal'in belirlediği ilkeleri kabul etmek ve ona göre hareket etmek anlamına geliyordu. Bu gerçeklik üzerinden hareket eden gruplar ciddi bir sorunla karşılaşmadan birleşebilmişlerdir. Bu birleşmede ideolojik sorunlar, program zemininde ele alınarak çözülmüştür. Gerek bir araya gelişte ve gerekse ideolojik noktalarda ciddi sorunlar yaşanmamasının arka planında Komüntern'in ağırlığını görmek gerekiyor

Oysa günümüzde böylesi bir Enternasyonal bulunmadığı gibi, dağınık konumdaki komünistlerin bulunduğu gruplar, uluslar arası sosyalist hareketin 1960'lar sonrası bölünmesinin derin izlerini taşıyorlar. 1990'lara gelindiğinde, 1960 ve sonrasında uluslar arası sosyalist hareket içinde bölünmenin aktörleri olan ülkeler ve onların partiler de yok oldular. Bu durum 1920'lerde komünist gruplar birleşip TKP'yi oluştururken pek yaşanmayan ideolojik mücadelenin, günümüzde büyük önem kazanmasını ve yoğun bir tarzda yaşanmasını zorunlu kılmaktadır. Kaldı ki, ideolojik mücadele sadece "dün"ün ayıklanması, netleştirilmesiyle de sınırlı değildir. Kapitalizmin 1970'ler sonrası yönelimiyle, 1990'larda dünyada değişen politik güç ilişkilerinin sınıf, devrimci hareket ve diğer alanları nasıl etkilediğinin açığa çıkartılması ve KP'nin buradan çıkarılacak dersler ışığında konumlanmasını zorunlu kılmaktadır.

Dördüncüsü, bugün için devrimci hareketin tıkanmasında ideolojik sorunlar merkezi öneme sahip olmakla birlikte bununla sınırlı değildir. Politik ve örgütsel sorunlar en az ideolojik sorun kadar önemlidir. Son 20-25 yıla baktığımızda devrimci yapıların yaşadıkları ayrışmaların tamamına yakınının politik ve örgütsel nedenlere dayalı olması; ideolojik olarak en geri olarak nitelendirilebilecek hareketlerin örgütsel ve politik güç olarak nispeten daha güçlü olmaları bunun açık ifadesidir. Baştan itibaren ideolojik, politik, örgütsel farkını ve politik müdahaleciliği önüne koymayan ve buna uygun tarzda konumlanmayan birlik çabasının başarılı olabileceği düşünülmemelidir.

Beşincisi, Komünist bir parti, en başta siyasal iktidarı ele geçirmek ve sosyalizmin kuruluşuna öncülük etmek için kurulur. Yaşanan tüm deneyimler, siyasal iktidarın barışçıl yollarla ele geçirilemeyeceğini göstermiştir; burjuvazi her türlü yol ve yöntemi kullanarak siyasal iktidarını korumaya çalışmıştır/çalışacaktır. Dolayısıyla Komünist bir parti kurmayı hedefleyen komünistler, hazırlık sürecinde de bile, hiçbir yol ve yöntemi göz ardı etmeden buna uygun konumlanmalıdırlar.

TKP ve Sınıf

Enternasyonal bir komünist parti olarak doğan TKP'nin en önemli özelliklerinden biri, sürecin başından itibaren yüzünü sınıfa çevirmesidir. Kongre öncesinde bile var olan komünist gruplar sınıf içinde örgütlenmeyi temel almışlar ve bu doğrultuda sistemli ajitasyon, propaganda faaliyetleri yürütmüşlerdir. TKP'nin kuruluşundan sonra da bu faaliyet legal ve illegal olarak sistemli halde devam getirilmiştir.

Kurtuluş savaşı yıllarında özellikle İstanbul grubunun Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası (TİÇSF) çalışmaları sonucunda iki önemli örgütü, Türkiye İşçi Derneği ve Uluslararası İşçiler Birliği kuruldu. Bu dönemde politik öznenin etkisi sonucunda işçi sınıfı hareketliliği içinde hem siyasallaşma ve hem de canlanma yaşandı. 1919-1922 yılları arasında 19 kadar grev olmuş ve grevler açık bir anti emperyalist karakter taşımıştır. Grevlerin bir çoğu ulaştırma sektöründe ve yabancı sermayenin elindeki demiryollarında yaşanmıştır.

Ancak işçi sınıfının nicelik ve nitelik olarak zayıf olması (işçileşme sürecinin yeni olması ve işçi sınıfının sayısal azlığı -ki, 1927'lerde bile toplumun sadece % 5.6'sinin sanayi iş kollarında (%82'si tarımsal alanlarda) çalışmaktaydı- ve sınıfın merkezileştiği yerlerin ulusal sınırlardan ayrılması ya da işgal altında tutulması işçi sınıfının "kurtuluş savaşı"nda belirleyici olmasını engellemiştir. TKP, sınıfa dayanarak "kurtuluş savaşı"nda öncülüğü ele geçiremese de, sınıf içinde sistemli, bütünlüklü bir çalışma ortaya koymuştur. Komünist

Enternasyonalin 4. kongresinde -20 Kasım1922'de- TKP delegesi Sadrettin Celal'in verdiği şu bilgiler mevcut tabloyu tartışmaya mahal bırakmayacak ölçüde ortaya koymaktadır. Sadrettin Celal konuşmasında şöyle diyor: *"...bütün zorluklara bütün teröre rağmen iki yıla yakın bir süredir gizli çalışan İstanbuldaki komünist grup, kitleler üzerinde önemli bir etki sağlamayı başarmıştır. Bu grup fabrikalarda, atölyelerde ve emekçilerin bulunduğu hemen hemen her yerde hücreler kurdu, legal ve illegal broşürler, gazete, bildiri, çağrı yayınlandı, komünist örgütlerden düzenli olarak sağladığı sayısız basın bildirisi dağıttı. (...)İstanbul komünist grubu geçtiğimiz Temmuz ayında İstanbul'un belli başlı işçi örgütlerini sermayenin genel saldırısına karşı proletaryanın birleşik cephesini kurmak amacıyla bir araya getirmeyi başarmıştır..."*(1)

TKP'nin sınıf içindeki çalışma ve örgütlülüğü konusunda bir süreklilik de bulunuyor. Birinci kongreden sonra sanayi ve tarım işçilerinin bulunduğu bölgelerde parti örgütleri kurulur. Zonguldak, Adana, Mersin, Sıvas, Amasya, Trabzon, Samsun, Kayseri'de işçi örgütleri kurulur. Demiryolu ve silah fabrikalarında çalışan işçilerden bir çoğu parti örgütlerine girerler. Bu gelişmeler üzerine partinin 2. kongresi toplanması kararı alınır. 15 Ağustos 1922'deki 2. kongreden sonra aynı yönelim devam eder ve Anadolu'nun en yoğun işçi merkezi konumundaki Çukurova'da bir konferans düzenlenir ve Çukurova İşçiler Birliği kurulmasına ve Birliğin Sendika Enternasyonaline katılması kararlaştırılır. Konferans kararlarından sonra parti işçi kitleleri arasında etkinlik kazanır, sendikal hareket hızlanır. Sendikalar parti denetiminde hızla gelişmeye ve Sendikalar Birliği etrafında toplanmaya başlar. (*)

Ortaya çıkan/konulan veriler TKP'nin ana yöneliminin sınıf olduğunu tartışmasız olarak göstermektedir. TKP ajitasyon, propaganda ve örgütlenme faaliyetlerini esas olarak sınıf içinde yapmıştır.

TKP, sınıfın nicel ve nitel olarak bugünle karşılaştırılamayacak düzeyde zayıf olduğu bir dönemde, sınıf içerisinde yine bugünle

---

(1)KE belgelerinde Türkiye dizisi-4 Türkiye Komünist ve işçi hareketi, s,71,72)

(*)Daha geniş bilgi için Dimitir Şişmanov'un Türkiye İşçi ve Sosyalist Hareketi'ne bakılabilir

karşılaşmayacak düzeyde önemli mevziler tutmuştur. Sınıf perspektifi ile yaklaşan komünistler açısından yaratılan bu gelenek, günümüze ışık tutması gereken en önemli noktaların başında yer almalıdır.

Ne yazık ki bu olumlu gelenek, 1960'lar sonrasının devrimci yapılanmaları tarafından fazla dikkate alınmadı/alınamadı.

Bunun birkaç nedeni üzerinde durulabilir: Birincisi, 2. emperyalist paylaşım savaşından sonra emperyalizmle girilen ilişkiler sonucu kapitalizm hızla gelişir ve kırsal alanları çözer. Türkiye'de 1960'lar sonrasında tarımda dışa bağlı hızlı makineleşmenin yaşanması sonucu küçük üreticilik yoksullaşır; yaygın bir toplumsal hareketlilik yaşanır. Devrim şiarı ile çıkan örgütlenmeler bu hareketli zemine otururlar. Sınıf fiilen ikincil plana düşer. İkincisi, Ülkemiz solunda o döneme kadar hakim olan sağ pasifist (TKP-TİP) çizginin temel olarak sanayi proletaryasını öne çıkartmasına duyulan tepki. Üçüncüsü, Çin, Vietnam gibi yarı-feodal, yarı-sömürge ülkelerde gerçekleşen devrimlerin kırlara/köylülüğe dayanarak zafere ulaşması; Latin Amerika gerilla hareketlerinin şahlanışı ile popülaritesinin artması yanlış değerlendirmelere yol aşmıştır. Kendini uluslar arası "komünist" hareketteki bölünmeler üzerinden tanımlayan devrimci hareketler, başarılı deneyimleri şablon olarak almış, bunun sonucunda da ülke yapısı ve devrimin karakterini yanlış temelde almıştır.

Bu etkenlerin sonucu olarak devrimci hareket bugün (ve son 40 yıl) esas olarak işçi sınıfına değil, küçük burjuvaziye yaslanmıştır. Devrimci hareketin bu düzeyde dağınık ve ben merkezci olmasının önemli etkenlerinden biri de budur.

Yaşadığımız tarihsel kesitte geleneğimizin bu olumluluğunu açığa çıkartmak, sahiplenmek ve daha da geliştirmek her zamankinden daha büyük bir önem taşımaktadır.

"... geri kalmış ülkelerde demokratik burjuva hareketi sorununun önemine özellikle parmak basmak isterim. Aramızda bazı görüş ayrılıkları doğuran sorundur bu. Komünist Enternasyonalin ve komünist partilerinin geri kalmış ülkelerde demokratik burjuva hareketi desteklemeleri gerektiğini söylemenin ilke olarak ve teoride doğru olup olmadığını tartıştık. Tartışmanın sonunda oy birliği ile 'burjuva demokratik' hareket yerine ulusal devrimci hareketten söz etme kararına vardık. Hiç şüphe yok ki her ulusal hareket ancak bir demokratik burjuva hareketi olabilir. Çünkü geri kalmış ülkelerde nüfusun büyük çoğunluğu burjuva kapitalist ilişkileri temsil eden köylülerdir. Bu geri kalmış ülkelerde proletarya partilerinin kurulmaları gerçekten mümkün olsa bile köylü hareketiyle kesin ilişkiler kurulmadan ve köylü hareketini etkin bir biçimde desteklemeden komünist taktikleri ve komünist politika izleyebileceklerini sanmak düşe kapılmaktır. Biz ***komünistler olarak sömürgelerde burjuva kurtuluş hareketlerini ancak gerçekten devrimci bir ruhla eğitip örgütlenmemize engel olmadıkları takdirde desteklemeliyiz, destekleyeceğiz"***

LENİN